

معرفی «جیاس» یا نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهان^۱

ترجمه و تدوین: فرحروز ایمانی

«جیاس» یا نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی* (GIAHS) در سال ۲۰۰۲ در جریان اجلاس جهانی توسعه پایدار در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی، از سوی فائو به عنوان یک ابتکار مشارکتی جهانی برای حفاظت و مدیریت تطبیقی ارائه و از سال ۲۰۱۵ یک ردیف اعتباری ویژه برای آن اختصاص داده شد. سازمان‌های IFAD، GEF، ISESCO و دانشگاه‌های UN سایر اسپانسرهای «جیاس» هستند. کمیته ملی «جیاس» در ایران تحت عنوان NIAHS در سال ۱۳۹۳ بر اساس حکم مقام عالی وزارت در سطح وزارت جهاد کشاورزی به ریاست آقای دکتر بخشنده، معاون برنامه ریزی و امور اقتصادی وزارت تشکیل شد و دبیرخانه دائمی این کمیته در موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی مستقر گردید و آقای دکتر کاظمی، رئیس موسسه، به عنوان دبیر کمیته ملی منصوب شد. اولین جلسه مشترک کمیته ملی و کمیته کارشناسی میراث کشاورزی مهم جهانی ایران (جیاس-GIAHS) در خرداد سال جاری با حضور آقای دکتر ناکوزی نماینده سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO) و نمایندگان مختلف درون و برون سازمانی از جمله نماینده دفتر امور زنان روستایی و عشایری برگزار شد. «جیاس» نه به عنوان یک محصول خاص و یا جغرافیا بلکه به عنوان یک نظام و سیستم مطرح است. مناطقی که با این سیستم در فائو ثبت جهانی می‌شوند از امتیازات زیادی برای رونق گردشگری در سطح جهانی برخوردار شده و محصولاتی که در این سیستم تولید و بیرون می‌آیند دارای گواهی و برند GIAHS شده و قابلیت عرضه به بازارهای جهانی و صادراتی پیدا می‌کنند و در نتیجه از افزایش قیمت تقریبی ۵۰ الی ۶۰ درصدی برخوردار می‌شوند.

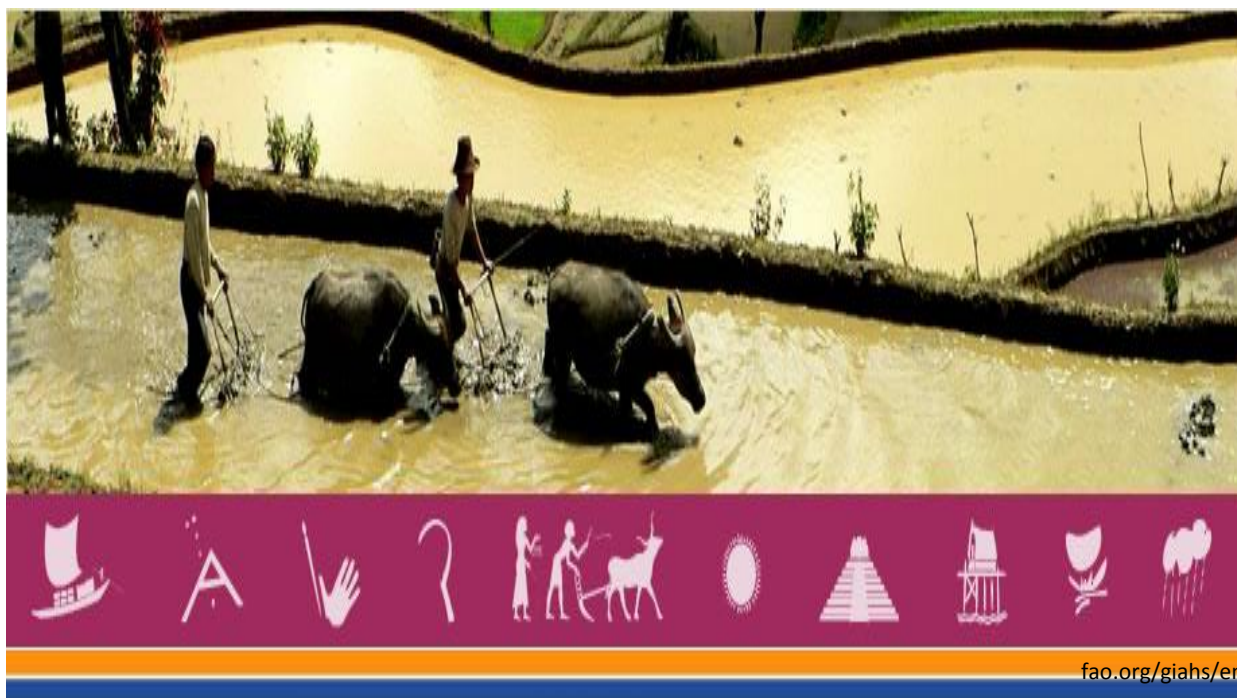
۱۵ کشور دنیا شامل: الجزایر، جمهوری آذربایجان، بنگلادش، شیلی، چین، ایتویپی، هند، اندونزی، جمهوری اسلامی ایران، ژاپن، کنیا، مکزیک، مراکش، پرو، فیلیپین، سریلانکا، تانزانیا، تونس و ترکیه موفق به ثبت میراث کشاورزی مهم جهانی خود در فائو شده اند و تعداد زیاد دیگری نیز در حال بررسی برای ثبت در این نظام هستند. کشورهای چین و ژاپن کشورهای پیشرویی هستند که نظام GIAHS را در دو سطح ملی و جهانی دنبال می‌کنند. ایران در حال حاضر توانسته است تنها یک نظام میراث مهم کشاورزی جهانی GIAHS تحت عنوان « نظام کشاورزی مبتنی بر قنات کاشان» را به عنوان اولین نظام میراث مهم کشاورزی در FAO ثبت نماید و هشت پروپوزال را برای ارسال به فائو در دست بررسی و مطالعه دارد که عبارتند از:

۱. سیستم انجیر استهبانات
۲. سیستم کشمش ملایر
۳. سیستم انار نیریز
۴. سیستم آلوی (خرو) نیشابور
۵. سیستم گل محمدی کاشان
۶. سیستم زعفران گناباد
۷. سیستم کشاورزی خانوادگی زعفران تربت جام
۸. سیستم باغات سنتی اطراف قزوین ارائه شده توسط دانشگاه بین المللی امام خمینی قزوین

معرفی نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی – فائو

برای هزاران سال، جوامع کشاورزان، دامداران، آبی‌پروران و بهره‌برداران از جنگل؛ نظام‌های کشاورزی پیچیده، متنوع و (از نظر محلی) سازگار شده‌ای را بسط و گسترش داده‌اند. این نظام‌ها در طول زمان از طریق آزمون، ترکیب دانش و فناوری بومی و تجربه مدیریت شده‌اند که اغلب منجر به امنیت غذایی جامعه و حفظ منابع طبیعی و تنوع زیستی شده است. نظام‌های میراث مهم کشاورزی (GIAHS) یک ترکیب حیاتی از خدمات اجتماعی، فرهنگی، اکولوژیکی و اقتصادی برای نوع بشر فراهم می‌نمایند. این «نظام‌ها از منظر زیبایی‌شناسی نه تنها منجر به ایجاد مناظر، که باعث حفظ تنوع زیستی قابل توجه کشاورزی جهانی، اکوسیستم‌های پایدار و میراث فرهنگی باارزشی نیز شده است. علاوه بر این، این نظام‌ها به طور پایدار کالاها و خدمات متنوع، امنیت غذایی و معیشتی را نیز برای میلیون‌ها نفر از جمعیت کشاورزان فقیر و خرد فراهم می‌کند. وجود تعداد زیادی از این میراث کشاورزی مهم جهانی در دنیا، گواهی است بر قوه نوآوری و نبوغ

مردم محلی در مدیریت و استفاده از منابع محدود، تنوع زیستی، پویایی‌های اکوسیستم و استفاده هوشمندانه از ویژگی‌های فیزیکی مناظر که به طور سنتی اما با دانش، تجربیات و فناوری‌های در حال تکامل و رشد، عجین شده است. این نظام‌های کشاورزی باستانی، پایه و اساس نوآوری و فناوری‌های حال و آینده کشاورزی را شکل می‌دهند. تنوع فرهنگی، بوم‌شناختی و کشاورزی این نظام‌ها هنوز در مناطق مختلف دنیا به عنوان یک نظام منحصر به فرد کشاورزی قابل مشاهده است. نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی از طریق فرآیند چشمگیر مشارکتی در تکامل نوع بشر و طبیعت و براساس تعامل و تشریک مساعی فرهنگی و زیستی طی قرون متمادی پدیدار شده‌اند که نشان دهنده تجربه انباشته مردم روستایی در سراسر جهان است.

ابتکار نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی

در پاسخ به گرایش‌های جهانی به کشاورزی خانوادگی و نظام‌های سنتی کشاورزی، در سال ۲۰۰۲ در جریان اجلاس جهانی توسعه پایدار در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی، سازمان فائو یک ابتکار با رویکرد مشارکتی در سطح جهانی را برای حفاظت و مدیریت تطبیقی با عنوان «نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی» ارائه نمود. جیاس به عنوان «نظام‌های مهم استفاده از زمین و چشم اندازهایی که در تکامل تنوع زیستی معنادار جهانی، غنی هستند و از سازگاری مشارکتی یک جامعه با محیط زیست و نیازهای

و خواسته‌هایش برای توسعه پایدار برخوردار است» تعریف شده است. این مفهوم و ابتکار، براساس تسهیلات توسعه پروژه تحت تسهیلات محیط زیست جهانی (GEF-Global Environment Facility) تعریف شده است که از طریق یک پروژه اجرایی با مقیاس کامل، پیگیری و توسط GEF نیز حمایت مالی می‌شود. ساختار جیاس که اکنون به عنوان «چارچوب مشارکتی جیاس» شناخته می‌شود، شامل بخش‌های زیر است:

۱. کمیته اجرایی بین‌المللی

۲. کمیته مشورتی علمی

۳. کمیته‌های اجرایی ملی

۴. کشورهای مشارکت‌کننده

۵. مشارکت‌کنندگان مالی

۶. دبیرخانه مستقر در فائو

فرآیند تهیه پروپوزال و ثبت جیاس

براساس دستور العمل فائو پروپوزال‌های تهیه شده باید از ساختار زیر برخوردار باشند و توسط وزارت کشاورزی کشورها به فائو تقدیم شوند.

الف) اهمیت جهانی و ملی

پنج معیار برای انتخاب یک میراث جهانی کشاورزی در نظر گرفته می‌شود که شامل موارد زیر است:

۱) نقش این میراث در امنیت غذایی و معیشتی جوامع محلی و بومی

۲) تنوع زیستی و اکوسیستمی ایجاد شده

۳) نظام‌های دانشی و فناوری‌های سازگار شده

۴) فرهنگ‌ها، نظام‌های ارزشی و سازمان‌های اجتماعی

۵) چشم‌اندازهای طبیعی بوجود آمده و جذابیت‌های گردشگری

ب) سایر ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی مربوط به مدیریت نظام کشاورزی

ج) ارتباط تاریخی

د) ارتباط با عصر حاضر

ه) تهدیدها و چالش‌ها

و) برنامه عمل (Action Plan) برای حفاظت، صیانت و توسعه گردشگری گیاس

نظام‌های ثبت شده به عنوان میراث کشاورزی مهم جهانی

تا پایان سال ۲۰۱۵، تعداد ۳۶ نظام در ۱۵ کشور شامل: الجزایر، جمهوری آذربایجان، بنگلادش، شیلی، چین، اتیوپی، هند، اندونزی، جمهوری اسلامی ایران، ژاپن، کنیا، مکزیک، مراکش، پرو، فیلیپین، سریلانکا، تانزانیا، تونس و ترکیه به عنوان میراث کشاورزی مهم جهانی ثبت شده اند و تعداد زیاد دیگری نیز در حال بررسی برای ثبت در این نظام هستند. در این کشورها روش‌های مدیریت تطبیقی برای کمک به ذینفعان ملی و محلی در راستای حفاظت فعالانه و موثر از سیستم‌های میراث کشاورزی خود، توسعه و به کار گرفته خواهد شد.

جهت اطلاعات بیشتر به این سایت مراجعه فرمایید: <http://www.fao.org/giahs/en/>

برگرفته از جزوه «معرفی نظام‌های میراث کشاورزی مهم جهانی (GHAHS)-خان» دکتر علی کیانی راد- ۱۳۹۴